12. 2. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Monarchistická stabilita - I. část

,,Čím je ta monarchie tak zajímavá?! Proč někdo nad sebou drží jakéhosi krále?!“ - právě to by mohly být otázky republikánsky smýšlejícího občana. Řešení nalézáme v ústavách států Evropské unie, které jen ztěžka lze řadit mezi ,,země třetího světa“, jež by si takříkajíc ve své politické situaci nevěděly rady. Všezahrnující odpovědí je: Stabilita!

,,Čím je ta monarchie tak zajímavá?! Proč někdo nad sebou drží jakéhosi krále?!“ - právě to by mohly být otázky republikánsky smýšlejícího občana. Řešení nalézáme v ústavách států Evropské unie, které jen ztěžka lze řadit mezi ,,země třetího světa“, jež by si takříkajíc ve své politické situaci nevěděly rady. Všezahrnující odpovědí je: Stabilita!
Typickým příkladem fungující konstituční monarchie je Belgie. Odvaha označit tuto zemi za ,,fungující konstituční monarchii“ vychází z faktu, že belgická královská rodina je pro ostatní Evropany takřka ,,neviditelná“ - v ústavě své země hraje důležitou roli, ale občan nezaznamenává nutně její přítomnost. Občas se i stane, že lidé v ,,našich zeměpisných šířkách“ si nejsou vědomi, že by byla Belgie královstvím. A přesto je, dokonce ,,dokonale konstitučním“, neboť roli krále a jeho rodiny se v belgické ústavě věnuje mnoho článků. Pokusme se citací některých z nich složit mozaiku téměř ideální monarchie.
Článek 85 a následující belgické ústavy hovoří přímo o králi, o nástupnictví, o řešení případných sporů apod. ,,Značkou stability“ je právě výchova, resp. příprava panovníka od útlého dětství, přičemž národ si je vědom, kdo by mu měl v budoucnu vládnout a pečlivě jeho dospívání sleduje. Netřeba se ptát ,,kdo bude králem?!“ - to stanoví ústava a v případě potřeby komory parlamentu - tedy vůle lidu. Dítě je od narození ,,zasvěceno“ službě lidu… Citujme článek 85: ,,Ústavní moc krále přechází dědičnou posloupností v přímé linii na vlastní a legitimní potomky J.V. (=Jeho Výsosti, občasně interpretováno i jako ,,Jeho Veličenstva“, poznámka autora) Leopolda, Jiřího, Kristiána, Bedřicha ze Saska-Koburgu, a to podle práva, daného pořadím jejich narození. Potomek, uvedený výše, který uzavře sňatek bez souhlasu krále anebo těch, kteří vykonávají jeho moc v ústavou stanovených případech v době, kdy krále není, ztrácí svá práva na Korunu“ - z toho plyne, kdo má práva na korunu a především, že král není nikdy natolik soukromou osobou, aby ,,si mohl dělat, co chce“ - je vázán ke svému státu, je povinován svému lidu. Pokračujme v citaci článku 85: ,,Může však být králem nebo těmi, kteří vykonávají jeho moc v případech stanovených ústavou v době, kdy krále není, opět uveden do svých práv, a to pouze se souhlasem obou komor“. Pokud tedy lid nepodpoří seberomantičtější gesto nástupníka trůnu (jakým může být tajná svatba), je zřejmé, že neobstál ve svých povinnostech vůči svému národu a je národem zavržen, byť by jej vlastní rodina přijala zpět - viz nutnost ,,se souhlasem obou komor“.
A ona proklamovaná stabilita? Ta je mimo jiné zajištěna v promyšlení všech možných eventualit, jež by mohly nastat při ,,chybějící osobě krále“. Například: ,,Chybí-li potomstvo J.V. Leopolda, Jiřího, Kristiána, Bedřicha ze Saska-Koburgu, může král určit svého následníka, vysloví-li komory s tím svůj souhlas způsobem, stanoveným v článku 87. Nebyl-li žádný následník určen, je trůn uprázdněn“. Článek 87, na který se odvolává předešlá citace praví, že ,,Král se smí stát hlavou jiného státu pouze se souhlasem obou komor. Žádná z obou komor nesmí o tom rozhodnout, nejsou-li přítomny nejméně dvě třetiny jejích členů, a usnesení je přijato jen, jestliže získalo dvě třetiny odevzdaných hlasů“. Demokratickou neprůstřelnost představuje článek 90 belgické ústavy: ,,Zemře-li král, sejdou se komory bez svolání nejpozději desátého dne po jeho smrti. Jestliže byly komory předtím rozpuštěny a v rozhodnutí o rozpuštění se uvádí pozdější datum svolání než tohoto desátého dne, obnoví staré

komory svou činnost až do sejití těch, kteří je mají nahradit. Od smrti krále až do složení přísahy následníka trůnu nebo regenta vykonává ústavní moc krále ve jménu belgického lidu rada, kterou tvoří shromáždění ministři, pod vlastní odpovědností“. Zde se nám vyskytly tři nové pojmy, které jsou typické pro většinu stabilních států s monarchistickým zřízením. Za prvé je to složení přísahy, za druhé regent a za třetí ,,ve jménu … lidu“. Třetí z těchto prvků obsahuje (jako většina demokratických ústav) i belgická ústava větou ,,Všechny moc vycházejí z národa. Jsou vykonávány způsoby, které stanoví ústava“.
Přísahu krále určuje článek 91: ,,Král je plnoletý ukončením osmnáctého roku věku. Král nastupuje na trůn teprve, když složil před spojenými komorami slavnostně přísahu: Přísahám, že budu dodržovat ústavu a zákony belgického lidu, udržovat nezávislost země a chránit nedotknutelnost státního území“. Regentství je zvláštní institut a obzvláště v Belgii je institutem více než pozoruhodným a precizně propracovaným - viz články 92 a následující: ,,není-li při smrti krále jeho nástupce plnoletý, spojí se obě komory do společného shromáždění, aby se postaraly o regentství a poručnictví. … Není-li král schopen panovat, svolají ministři komory neprodleně poté, když dali tuto nemožnost zjistit. Spojené komory se postarají o poručnictví a regentství … Regentství lze převést pouze na jednu osobu. Regent se ujme svého úřadu teprve, když vykonal přísahu, předepsanou článkem 91“ (viz výše).
Pakliže by došlo ,,k nejhoršímu“ (a dle výše uvedených opatření také k nejméně pravděpodobnému), uplatní se článek 95: ,,Uprázdnil-li se trůn, postarají se komory při společném rozhodování předběžně o regentství na dobu, než se sejdou zcela obnovené komory; ty se sejdou nejpozději během dvou měsíců. Nové komory, které rozhodují společně, vyřeší s konečnou platností obsazení trůnu“
Logickou otázkou tedy je ,,Co vlastně dělá král, který je takto nezbytný?!“ - do značné míry se jeho pravomoci podobají pravomocem prezidenta České republiky - například co do promíjení vynesených trestů, propůjčuje vojenské hodnosti a řády - avšak král má i mincovní právo na základě zákona, může též udělovat šlechtické tituly, král potvrzuje a vyhotovuje zákony, ale to vše pod podmínkou článků 105 a 106: ,,Král má pouze takové pravomoci, které mu výslovně svěřuje ústava a zvláštní zákony, vydané na základě ústavy … Žádný akt krále nemůže být účinný, není-li spolupodepsán ministrem, který tím přijímá odpovědnost“.
Jistotou je také nepochybně fakt, že regent je dosazen dočasně a nelze jej zaměnit ba ani vzdáleně za diktátora, neboť článek 197 stanovuje, že: ,,V době regentství nelze uskutečnit žádnou změnu ústavních pravomocí krále a článků 85 až 88, 91 ….“ - tedy více než těch, které jsme zde jmenovaly jako ty, které udržují stabilitu monarchie. Bez zajímavosti jistě není ani přechodné ustanovení, které charakterizuje současnou situaci: ,,Ustanovení článku 85 se použijí poprvé na potomstvo J.K.V. (=Jeho Královské Výsosti) prince Alberta, Felixe, Humberta, Theodora, Kristiána, Evžena, Marie, prince z Lutychu, prince Belgie, přičemž platí, že je třeba vycházet z toho, že sňatek J.K.V. princezny Astrid, Josefiny, Charloty, Fabricie, Alžběty, Pavly, Marie, princezny Belgie, s Lorencem, arcivévodou z Rakouska-Este, získal souhlas, uvedený v článku 85 (viz výše)“.
Belgický občan zkrátka ví, na čem je, ví, kdo mu bude králem a na koho má spoléhat… A co ostatní členové královského rodu? Lze uvést příklad - článek 72 belgické ústavy: ,,Děti krále, anebo nejsou-li, belgičtí potomci větve královské rodiny povolané k panování, se stávají dosažením osmnácti let senátory. Rozhodujícího hlasu nabývají teprve ve věku dvaceti a jednoho roku. Pro zjištění kvóra se nepočítají.“
Belgie je více než typickým příkladem konstituční monarchie - Belgické království je přímo modelem k ostatním zemím, které se také přidržují monarchistického zřízení, dnes již vždy výhradně s prvky parlamentní demokracie, kdy často lid vyjadřující se v referendu je častějším zákonodárcem nežli král. Belgické království však zdaleka není jedinou monarchií v Evropské unii! I v příštích článcích se pokusme vystihnout charakteristické znaky stability, které jsou zakotveny v ústavních listinách států Evropské unie, které bychom označili bez váhání za vzory demokracie a jedním dechem nutno dodat ,,pod vládou panovníka“.

Zdroj: Klokočka, V; Wagnerová, E.: Ústavy států Evropské unie, 1997, Praha

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Účinky rozhodnutí o úpadku v praxi
- Nezpůsobilý poddodavatel ve veřejné zakázce: kdy může zadavatel zůstat nečinný?
- Kdy se z nesplaceného úvěru stane trestný čin? Úvěrový podvod v praxi
- Lze sjednat kupní smlouvu s „utajenou“ kupní cenou?
- Pracovněprávní dokumenty a elektronický podpis – když certifikát vyprší dříve než archivační lhůta
- 10 otázek pro … Janu Andresovou
- Souhrn významných událostí ze světa práva
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Nové nařízení EU o obalech a obalových odpadech: kdo všechno může být výrobcem?
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Okamžité zrušení pracovního poměru vs. výpověď podle ust. § 52 písm. g) zákoníku práce